लिं॰ सा तादृशी रात्रिः आकल्पस्य समाप्ततः दिवा सृष्टिं विकुरुते रजन्यां प्रलयं विभुः दोषचारि-
पु॰ कर्मसेनद ह्येतन्नविद्यते दिवा विकुर्वतः सर्वे विकारा विश्वदेवताः प्रजानां पतयः सर्वे
५ तिष्ठन्त्यपि महर्षयः रात्रौ सर्वे प्रलीयन्ते नक्तं तेभ्यो भवंति च अहस्तु तस्य वै कल्पो रात्रिस्ता-
दृग्विधा स्मृता चतुर्युगसहस्रान्ते मन्वन्तराणि चतुर्दश चत्वारि च सहस्राणि वत्सराणां कृतं
द्विजाः तावच्छती चैव संध्या संध्यांशश्च कृतस्य तु त्रिशती द्विशती संध्या तथा चैकशती
क्रमात् अंशकः षट्शतं तस्मात् कृतसंध्यांशकं विना त्रिद्व्येकसाहस्रमतो विना संध्यांश-
केन तु त्रेताद्वापरतिष्याणां कालस्य कथयामि वः निमेषपंचदशकाः काष्ठास्त्वस्य सम-
वृताः कर्मस्य चात्र लोकस्यास्य तु नत्रिंशतिकाः कलाः कलात्रिंशतिको विप्रा मुहूर्त इति
कल्पितः मुहूर्ता पंचदशकाः रात्रिर्नाम तावदहः पित्र्यो रात्र्यहनी मासः प्रविभागस्तयोः
पुनः कृष्णपक्षस्त्वहस्तेषां शुक्लः स्वप्नाय शर्वरी त्रिंशत्ये मानुषा मासाः पित्र्यो मासस्तु
संस्मृतः शतानि त्रीणि मासानां षष्ट्या चाप्यधिकानि वै पित्र्यः संवत्सरो ह्येष मानुषेण वि-
भाव्यते मानुषेणैव मानेन वर्षाणां यच्छतं भवेत् पितॄणां त्रीणि वर्षाणि संख्यातानीह तानि
वै दश चैवाधिका मासाः पितृसंख्येह संज्ञिता लौकिकेनैव मानेन अब्दो यो मानुषः स्मृतः
एतद्दिव्यमहोरात्रमिति लिंगेत्र पठ्यते दिव्ये रात्र्यहनी वर्षं प्रविभागस्तयोः पुनः अहस्ता-

कोवैगुणपत्नंप्रवर्त्तते सर्गेस्तथाप्यहंकारादेव मात्रप्रकीर्तित: पंचबुद्धींद्रियाण्यत्र पंचक
र्मेंद्रियाणि च शब्दादीनामवाप्त्यर्थं मनश्चैवोभयात्मकं महदादिविशेषांता ह्यंडमुत्पादयंति वि
जलबुद्बुदवत्तस्मादवतीर्णः पितामह: सएव भगवान्रुद्रो विष्णुर्विश्वजगत्प्रभुः तस्मि
न्नंडे त्विमेलोका अंतर्विश्वमिदं जगत् अंडं दशगुणेनैव वारिणा प्रावृतं बहिः आपो दशगु
णेनैव वाह्यत: तेजसावृत: तेजो दशगुणेनैव वायुना बाह्यतो वृतं वायुर्दशगुणेनैव बाह्य
तो नभसावृत: आकाशेनावृतो वायुरहंकारेण शब्दज: महता शब्दहेतुर्वै प्रधानेनावृत:
स्वयं सप्तांडावरणान्याहुस्तस्यात्मा कमलासन: कोटिकोटिसहस्राणि अंडानि कथितानि
तु तत्र तत्र चतुर्वक्त्रा ब्रह्माणो हरयो भवा: सृष्टाः प्रधानेन तदा लब्ध्वा शंभोस्तु संनिधिं लयं
चैव तथान्योन्यमाद्यंतमिति कीर्तितं सर्गस्य प्रतिसर्गस्य स्थितेः कर्ता महेश्वर: सर्गे च रजसा
युक्त: सत्त्वस्थ: परिपालने प्रतिसर्गे तमोद्रिक्त: स एव त्रिविध: क्रमात् आदिकर्ता च भूतानां
संहर्ता परिपालक: तस्मान्महेश्वरो ब्रह्मा ब्रह्मणोधिपति: शिव: सदाशिवो भवो विष्णुर्ब्रह्मा
सर्वात्मको यतः एतदंडे यथालोकाः स्वरमकश्चापि पितामहः प्राकृतः कथितस्त्वेष पुरुषाधिष्ठि
तो मया सर्गश्चाबुद्धिपूर्वस्तु द्विज: प्राथमिक: शुभ: इति श्रीमहापुराणे लैंगे प्राकृत: प्राथ
मिक: सर्गस्तृतीयोध्याय: ३ सूत उवाच अथ प्राथमिकस्येह य: कालस्तदह: स्मृत: सर्ग

गानिच नपेत्सदक्षिणांपश्चाद्विहस्ताचविभावसोः आत्मानंचांतरात्मानंपरमात्मानमेवच श्री
यष्टुनः स्थंब्रह्माणंचविभावसुं मनीषितनुयथान्यायस्वनाम्नावाहयेत्ततः सर्वानावाहयामी
तिदेवानावाहयेत्ततः नपंचेष्टपिनाप्यज्ञानान्मुखोवास्मृत ॥ यानांस्वरूपेनतत्र अभिवंधयथा
क्रमं देवानांपुष्पतोयेनऋषीणांचकुशांभसा पितॄणांतिलतोयेनगंधपुष्पकेनसर्वतः यज्ञोपवीती
देवानांनिवीतीमनुष्याणांतर्पणे प्राचीनावीतीविप्राणांपितॄणांतर्पयेत्क्रमात् अंगुल्याग्रेवलेपीमानंतर्प
येद्देवतागणान् सर्वान्कनिष्ठांगुलिनाऋषीन् सव्यांतिर्थे पितॄणांतर्पयेद्देवाहुतिंगंधकेनतु ना
र्पोंवमुनिर्णाईलाब्रह्मयज्ञंयजेद्बुधः देवयज्ञंचमानुष्यंभूतयज्ञंतथैवच पितृयज्ञंचपञ्चात्माय
त्कर्मपरायणः स्वशाखोध्ययनंविप्रब्रह्मयज्ञमितिस्मृतं अग्नौजुहोतियत्किंचित्तद्देवयज्ञमितिस्मृ
तं भूतिदश्चैवदेवानांभूतयज्ञंप्रवर्तते स्वदानान्सर्वतत्त्वज्ञानंब्राह्मणान्वेदपारगान् सर्वेषामेव
भूतानांवलिदानंविधानतः ब्राह्मणेभ्योयद्दत्तमन्नंमानुष्यमुच्यते पितॄनुद्दिश्ययद्दत्तंपितृय
ज्ञश्चवर्तते एवंपंचमहायज्ञान्कुर्यात्सर्वार्थसिद्धये सर्वेषांचैवयज्ञानांब्रह्मयज्ञोवरःस्मृतः ब्रह्म
यज्ञरतोमर्त्यो ब्रह्मलोकेमहीयते ब्रह्मयज्ञेनतुष्यंतिसर्वेदेवासमानवाः ब्रह्माचभगवान्विष्णुः
शंकरोनीललोहितः वेदाश्चापितरश्चैवतात्रकार्याविचारणा यामाहद्दिंगतोभूत्वाब्राह्मणोब्रह्मय
ज्ञवित् यावन्नदृष्टः सभवेद्दृष्टजानातुतंनरः प्राच्यांवायदिवोदीच्यांवाप्यगृह्याच्यामथवापिवा ग्रामो
वमनऊर्ध्वाद्ब्रह्मयज्ञार्थमेवतु श्रीमत्स्यंतुकृतंवाथपीठंत्वाबपादएवच यज्ञोपवीतीमूर्ध्वेवाह्निः
मक्षाल्यचवारिणा श्रीमत्सेषामवेदानामुपस्थस्थापनमूर्धनि स्पृशेदथर्ववेदानांनेत्रेवांगिरसान्

लिं०
ग०९०
४५

या नासिके ब्रह्मणोंगानां स्नात्वा वाल्य च वारिणा अष्टादशपुराणानां ब्रह्माद्यानां तथैव च तथा चोपपुरा
णानां सौराद्यानां तथा क्रमं शृण्वानां मितिहासानां सेवश्रानेन तथैव च श्रोत्रे स्पर्शाद्दिनु श्रुत्वे सद्धंदांतततः
स्पर्शेन कल्पादीनां तु सर्वेषां कल्पविकल्पविन्मा: एवमाचम्य चात्मीयं दक्षिणांगुष्ठमात्मनः
हस्तोपाणितले धीमानात्मनो दक्षिणे नरे हेमाशली यसपुरुकोत्र स्वमं ब्रह्मतोपिवा विधिवद्ब्रह्म
यज्ञं चक्रुर्यीत्मचोस्माहितः अकृत्वा तु मुनेः पंचयज्ञान् चैव द्विजोत्तमः भुक्त्वेष स्तूकरा
णां तु योनौ वै जायते नरः एवं तस्मान्नियमेनत्वकृतं व्याहावेमिच्छता: पंचयज्ञादयः स्ना
नं कृत्वा दो सर्वथात्मनः तीर्थं स्पृष्ट्वा विपिवत्स विशुद्धिविरुपनः वहिरेव गृहात् दोह
स्तोपस्नात्वा पाणिना अवीत भस्मना स्नानं विधिपिवद्द्ह हस्मृद्ध्य शोध्य भस्म्यामायं प्र
णवेनाग्निहोत्रजं ज्योतिः सूर्य इति प्रातर्जुहुयाडु इतिनत्व ज्योतिरग्निस्ततः सायं सम्यगा
नु दिने मृषा तस्माडार्द तद्धोमस्थं भस्मं तत्पावनं स्मृतं नास्ति सत्य समयस्मा द सत्य पातकं
चयन् ईशानेन शिखादेशं मुखं तत्पुरुषेण च उरोदेशमघोरेण गुह्यं वामेन तत्त्वता: सद्यो
न पादौ सर्वांगं प्रणवेनाभिवादयेत् ततः प्रक्षालयेत्पादं हस्तं ब्रह्मविदां वरः धौतं स्ववस्त्र
मादाय देवदेवमनुस्मरन् मंत्रस्नानं ततः कुर्यादापोहिष्ठादिभिः क्रमात् अनेनैव तथा
ऋग्यजुःसामसंभवैः द्विजानां तु हितायैव कथितं स्नानमद्यते संक्षिप्य यः सकृत्कु
र्यात्स याति परमं पदं इति महापुराणे लैंगे जलभस्ममंत्रनिर्णये षड्विंशोध्यायः